

KULTURÁLIS INTÉZTMÉNYEK ÉS SZERVEZETEK ROMÁNIÁBAN (ERDÉLYBEN)

drd. Brînzan-Antal Cristina – dr. Széman Emese Rózsa

Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület

Bevezető – kulturális intézményrendszer

- Az anyanyelvhasználat és az anyanyelvi kultúra a kisebbségi magyar közösségek fennmaradásának lételeme. (vö. Brubaker 2002)
- Politikai Erdély: történelmi Erdély + Máramaros, Partium, Bánság; magyarok élnek a Kárpát-kanyaron túl is (Bákó, Bukarest)
- Nincs pontos definíció a kisebbségi társadalomra – így nehezen definiálható a kisebbségi civil társadalom is (Bodó 2015)
- Diaszpóra (külső) vs. szórvány (belső, őshonos)
- Nem hivatalos megegyezés: 20% alatt szórvány; 20–50% fronthelyzet; 50% fölött tömbmagyarság

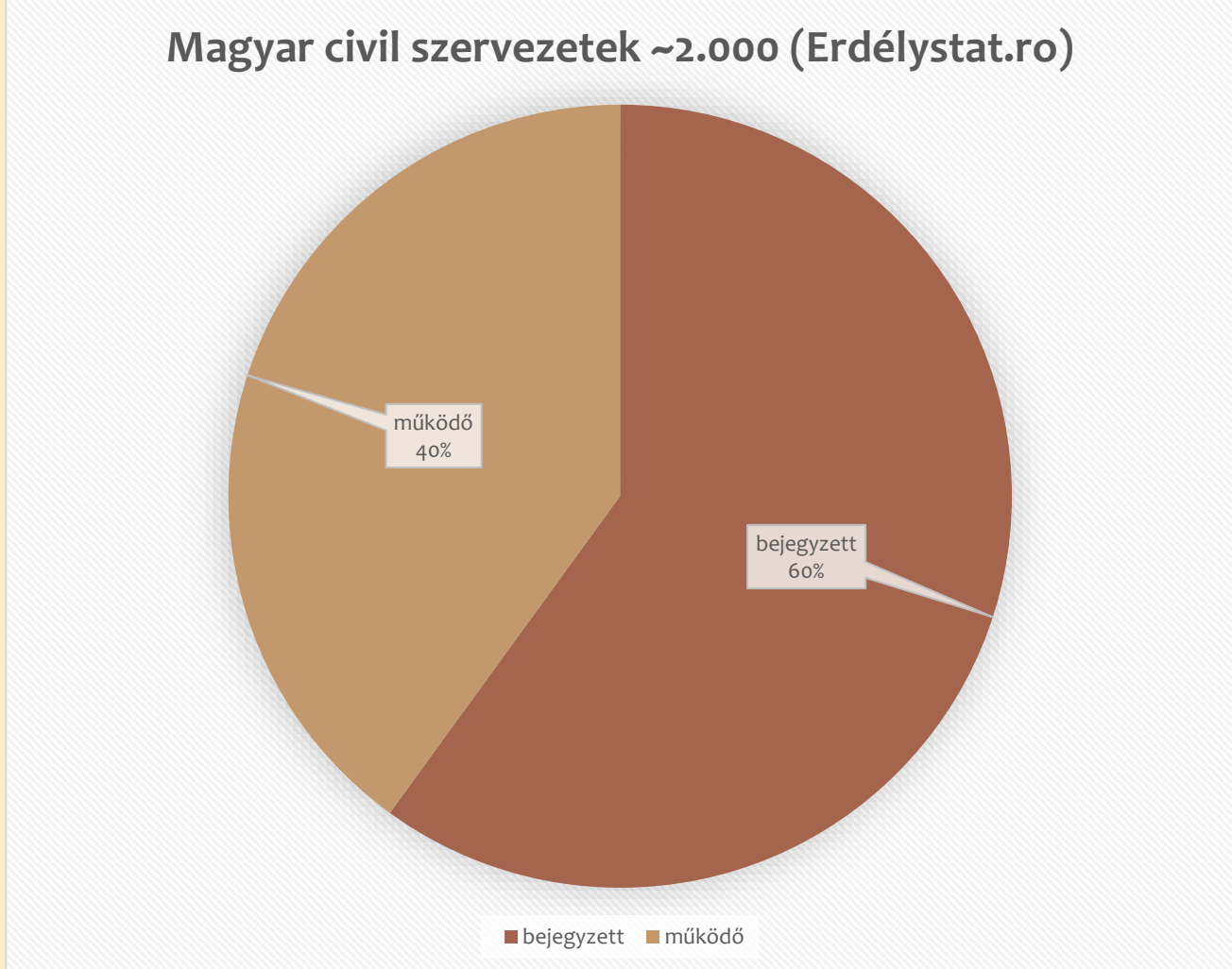

Történeti áttekintés

- 1859: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 1885: Erdély(részi) Magyar Közművelődési Egyesület, 1891: Erdélyi Kárpát-Egyesület
- Kiegyezés után „szabad »népnevelési egyletek«” alapításának szorgalmazása (Eötvös József)
- Két világháború között: a kulturális intézményeknek identitásmegtartó és -termelő szerepének kialakulása (Szarka 2005)
- Teljes civil szféra eltörlése 1948-ban
- Újraindulás 1990 után

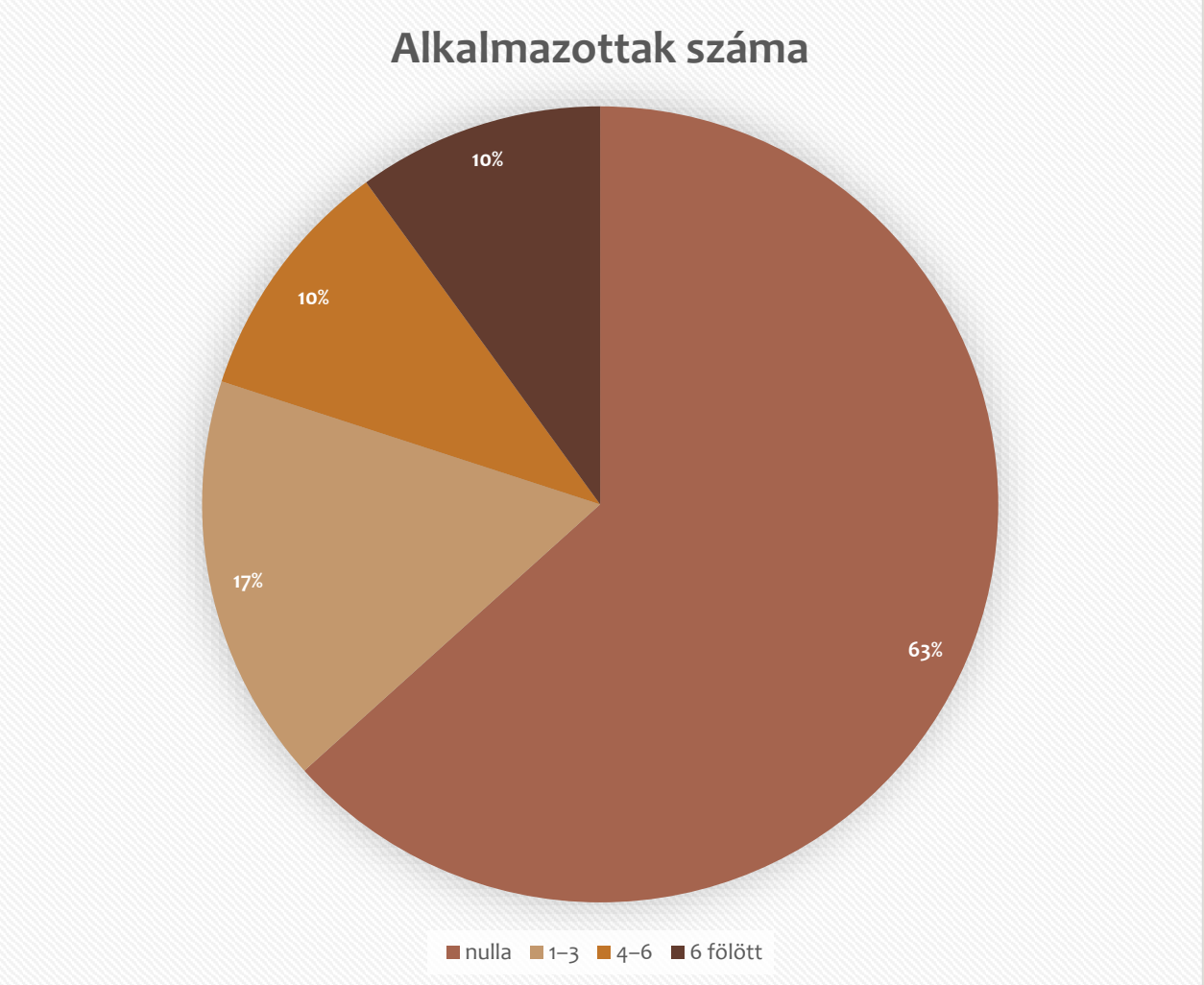
Magyar civil szervezetek Romániában

- A kisebbségi szervezetek esetében a formális jegyek, nonprofit jellegük másodlagos az ideológiai és nemzeti kritériumokhoz képest
- Cél 1989 után: a romániai magyar társadalom minden szférájának lefedése, „esernyőszerűen”, komplementer elven, a versenyhelyzet kiiktatásával (vö. Bíró 1998, Tóth 2005)
- Az utóbbi években nem készült teljes körű felmérés az erdélyi (romániai) civil szervezetek számáról, 2-3.000 közé tehető (vö. Egri 1995, Kötő 1999, Transindex 2006, Erdélystat 2019, valamint EMKE 2019, MCSZESZ 2020)
- Egy része nem, vagy alig aktív

Megye	Működő szervezetek száma	Megszűnt, inaktív, nem tiszta
Arad megye	30	13
Beszterce-Naszód megye	24	
Bihar megye	202	
Brassó megye	41	20
Fehér megye	52	
Hargita megye	1050	
Hunyad megye	21	28
Kolozs megye	317	
Kovácsna megye	381	
Maros megye	296	
Máramaros megye	59	
Szatmár megye	144	
Szeben megye	9	
Szilágy megye	113	5
Temes megye	36	12

Dr. Bodó Barna: Kényszerpályák és kitörési pontok – Domus csoportos kutatás 2019

- Székely (tömbmagyar) megyék: Kovászna, Hargita (magyar intézményvezetés), részben Maros (>1/3 magyar, nincs „magyar” igazgatóság)
- Intézmények fenntartása: román állami költségvetésből, 10–14 alkalmazott
- Egyéb civil szervezetek
- Regionális központok a szórványban: Máramaros, Partium, Bánság, Dél-Erdély, Kárpátokon túli területek
- Kolozsvár: számos szakmai, kulturális és közművelődési feladatot ellátó civil szervezet

- Közművelődési, kultúraterjesztő feladatellátás: a szervezetek több mint háromnegyedében önkéntességi alapon.
- Ahol van alkalmazott, átlagosan 1–3 fő
- 6-nál több alkalmazott: oktatási, szociális, könyvtári feladatok (részben vagy egészében)
- Helyi vagy regionális közművelődési feladatellátás: kiállítások, író-olvasó találkozók, könyvbemutatók, játszóház, jeles évfordulók, baba-mama klub, közösségi művelődési csoportok, táborok, helyi, megyei, kistérségi versenyek stb.
- Általános anyagi, infrastrukturális hiányok
- Jelentős képzett szakemberhiány

Felhasznált források:

Bíró, A. Zoltán: Intézményesedési folyamatok a romániai magyar társadalomban 1989-1995 között, In: Stratégiák vagy kényszerpályák? Tanulmányok a romániai magyar társadalomról. Csíkszereda: Pro-Print, 1998.

Bodó, Barna (2014): Szórványdiskurzus és közpolitika. E-nyelv magazin, 2014/3. [\(elektronikus elérés, letöltés ideje: 2021. jan. 28.\)](#)

Bodó, Barna (2015): Kisebbségi civil társadalom In: Fábián Gyula – Jakab A. Zsolt (szerk.): Bíró Gáspár emlékkönyv, Nemzeti Kisebbségkutató Intézet-MTA TK Kisebbségkutató Intézet, Kolozsvár.

Brubaker, Rogers (2009): Az asszimiláció visszatérése? In: Regio 2002/1. 3–23. p.

Csiha, Tünde (2009): A civil társadalom elméleti- és fogalmi megközelítése, Debreceni műszaki közlemények, 2009.

Dáné, Tibor Kálmán (2015): Közművelődés Napja. Művelődés, 2015/3. [\(elektronikus elérés, letöltés ideje: 2021. jan. 28.\)](#)

Eötvös, József (1976): Kultúra és nevelés. Összegyűjtötte és szerkesztette Mezei Márta [\(elektronikus elérés, letöltés ideje 2021. jan. 28.\)](#)

Erdélystat – statisztikai és intézményi adatok magyar nyelven Romániáról, Erdélyről, erdélyi magyarokról. Románia adatlapja [\(elektronikus elérés, letöltés ideje 2020. jan. 20.\)](#)

Erdélystat – Népesedési perspektívák Erdélyben: 2011-2031. A magyar anyanyelvűek számának és arányának várható alakulása [\(elektronikus elérés, letöltés ideje 2020. jan. 20.\)](#)

Erdélystat – statisztikai és intézményi adatok magyar nyelven Romániáról, Erdélyről, erdélyi magyarokról. Romániai magyar civil szervezetek [\(elektronikus elérés, letöltés ideje: 2020. jan. 20.\)](#)

Ghețau, Vasile: Románia elnéptelenedésének területi dimenziói. Fötér.ro, 2019. febr. 25. [\(elektronikus elérés, letöltés ideje 2021. jan. 20.\)](#)

Szarka, László (szerk.): A kultúra világa. A határon túli magyar kulturális intézményrendszer. Budapest, MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 33–49. p.

Szarka, László (2005): Kisebbség és kultúra. A kulturális intézmények szerepe a közművelődésben. In: Blénesi, Éva – Mandel, Kinga – Szarka, László (szerk.): A kultúra világa. A határon túli magyar kulturális intézményrendszer. Budapest, MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 5–24. p.

Széman, Emese Rózsa (2019): A magyar közművelődés jelenlegi helyzete Romániában – avagy élet a közintézményeken túl –. In: Juhász Erika (szerk.): Kulturális tanulás a keleti határon (Civil Dimenziók V.). Debrecen, KultúrÁsz Közhasznú Egyesület. 38–61. old.

Tismăneanu, Vladimir (2007): A nemzeti kisebbségek helyzete. A magyarok. Magyar Kisebbség 2008/1-2. 20–51. p.

Tóth, Károly (2005): A szlovákiai magyar régió kulturális intézményrendszere. In: Blénesi, Éva – Mandel, Kinga – **Udvardy, Frigyes:** A romániai magyar kisebbség történeti kronológiája 1990-2006. [\(elektronikus elérés, letöltés ideje: 2021. jan. 22.\)](#)

Vetési, László (2006): Erdélyi szórványsors – Tények, tervek és álmok. In: Dávid Gyula – Veress Zoltán (szerk.): Mint oldott kéve. Barangolások a szórványvilágban, [Stockholm], Erdélyi Könyv Egylet. 157–216. p. [\(elektronikus elérés, letöltés: 2021. jan. 20.\)](#)

Készült a Debreceni Egyetem Művelődéstudományi és Humán Tanulmányok Tanszék *Helyzetkép az erdélyi magyar kulturális intézményrendszerről* elnevezésű kutatásának keretében.

A publikáció/prezentáció elkészítését a Nemzeti Művelődési Intézet Közművelődési Tudományos Kutatási Program Közművelődési Tudományos Kutatási Program kutatócsoportok számára alprogramja támogatta.